สังฆมณฑลหลังพุทธกาล

ปฐมสังคายนา

จากหนังสือ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

โดย อ.เสถียร โพธินันทะ

บทที่ ๖
สังฆมณฑลหลังพุทธกาล

○○○

ปฐมสังคายนา

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานลง ปรากฏว่ามีพระมหาสาวกที่สำคัญยังคงมีชีวิตอยู่หลายท่าน เช่นพระมหากัสสปะ พระอนุรุทธะ พระอุปวาณะ พระจุนทกะ พระควัมปติ พระกุมารกัสสปะ พระอานนท์ พระมหากัจจานะ พระอุเทนะ เป็นต้น ทำนองว่าพระมหากัสสปะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งเป็นพระมหาเถระกว่าพระสาวกทุกผู้อยู่จึงได้เป็นหัวหน้าสงฆ์ เมื่อจัดการปลงพระพุทธสรีระเรียบร้อยแล้ว พระมหากัสสปะได้ปรารภแก่ที่ประชุมสงฆ์ ณ เมืองกุสินาราถึงการร้อยกรองพระธรรมวินัยให้เป็นหลักฐาน ด้วยอ้างเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. เพราะพอปรากฏว่า ข่าวปรินิพพานของพระศาสดาแพร่หลาย ก็มีพระเฒ่ารูปหนึ่งชื่อสุภัททะ (ไม่ใช่องค์ที่เป็นปัจฉิมสาวก) กล่าวถ้อยคำแสดงเจตนารมณ์เป็นเสี้ยนหนามต่อพระศาสนา ทำนองว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วก็ดี พวกเราจะได้พ้นจากการปกครอง ไม่ต้องมีผู้ใดมาคอยตักเตือนบัญญัติโน่นบัญญัตินี่ว่า ข้อนี้เธอไม่ควรทำ ข้อนี้เธอควรทำ

๒. เพราะพระพุทธดำรัสที่รับสั่งแก่พระอานนทเถระเจ้าว่า พระธรรมวินัยจักเป็นศาสดาแทนพระองค์ ในกาลที่พระองค์ล่วงไป

๓. เพราะรำลึกถึงคุณพระศาสดาที่มีต่อท่านเอง

สำหรับเรื่องพระเฒ่าสุภัททะ กล่าวว่าจาเป็นเสี้ยนหนามนั้น พิเคราะห์ดูเห็นว่าจะไม่ใช่มีแต่พระสุภัททะรูปเดียวเท่านั้น คงจะมีปาป-

ภิกษุอีกไม่ใช่น้อย ที่มีความคิดเห็นอย่างพระสุภัททะ ความข้อนี้เมื่อไปสอบสวนกับเรื่องราวทางฝ่ายมหายานเข้าก็ได้พบความจริงว่า นอกจากพระสุภัททะแล้ว ยังมีอลัชชีภิกษุที่มีทิฐิดังนั้นมาก และนอกจากนี้ก็ปรากฏต่อมาว่า มีพระต่างบ้านต่างเมืองอีกหลายหมู่หลายคณะต่างถือข้อปฏิบัติตามเจ้าหมู่เจ้าคณะของตน ไม่ยอมเข้าหมู่กับฝ่ายสงฆ์ที่มีพระมหากัสสปะเป็นประมุขอยู่ ดังที่ได้พรรณนาเหตุผลไว้ในบรรพหนึ่งแล้ว เมื่อพระมหากัสสปะเสนอความเห็นนี้ในสภาสงฆ์เมืองกุสินารา ก็ลงมติเห็นชอบด้วย แต่การสังคายนานั้น พระมหากัสสปะเลือกสรรแต่เฉพาะพระอรหันตบุคคลที่ได้ปฏิสัมภิทาและอภิญญาให้เข้าประชุมร้อยกรองพระธรรมวินัยเท่านั้น พระอริยบุคคลนอกนั้นตลอดลงมาถึงปุถุชนสงฆ์ได้เว้นเสียมิให้เข้าประชุม ในตำนานว่าได้พระอรหันต์ ๔๙๙ รูป (เว้นหนึ่งไว้เพื่อพระอานนท์) แล้วได้นัดวันประชุมใหญ่กัน ณ ถ้ำสัตตบรรณคูหา เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ เพราะเวลานั้นแคว้นมคธกำลังเป็นมหาอำนาจ พระเจ้าอชาตศัตรูผู้ครองแคว้นก็มีราชานุภาพอันยิ่งใหญ่ อาจให้ความอุปถัมภ์การสังคายนาให้สำเร็จลุล่วงได้ดี (ดูเรื่องอาณาจักรมคธยุคพุทธกาลของ ส. โพธินันทะ) แล้วพระมหากัสสปะกับพระมหาเถระอื่น ๆ ต่างก็พาบริวารของตน ๆ แยกย้ายท่องเที่ยวไปเทศนาดับความระทมทุกข์ของมวลประชากรพุทธบริษัทในการจากไปแห่งพระศาสดา ทางเมืองกุสินาราเองก็ปรากฏว่า มีพระเถระรูปหนึ่งชื่อพระปุณณเถระ[๑] พาบริวาร

---

[๑] เรื่องพระปุณณะนี้ ปรากฏในสุมังคลวิลาสินีหน้า ๘ จะเป็นองค์เดียวกับพระปุณณะองค์ที่เป็นเอตทัคคะทางธรรมกถึก หรือว่าจะเป็นพระปุณณะชาวแคว้นสุนาปรันตะ ที่ขึ้นชื่อว่ามีขันติมั่นนัก แต่คงไม่ใช่องค์นี้ เพราะปรากฏว่าท่านปรินิพพานในขณะอยู่ในพรรษากาลที่กุฬการาม ยังมีอีกองค์หนึ่งคือพระปุณณกะ หนึ่งในจำนวน ๑๖ คนที่พาวรีพราหมณ์ส่งมาทูลถามปัญหากับพระพุทธองค์ ยังสงสัยในท่านทั้ง ๒ นี้ จะเป็นองค์ใดกันแน่ ฝากท่านผู้รู้วินิจฉัยด้วย

๗๐๐ มาพักอยู่ คอยปลอบมหาชนที่หลั่งไหลกันมาจากทิศานุทิศ เพื่อนมัสการพระบรมธาตุ

เมื่อจวนเวลาเข้าพรรษา พระอรหันต์ผู้รับเลือกให้เข้าประชุมต่างก็มาพร้อมกันที่กรุงราชคฤห์ ก่อนจะถึงประชุมวันหนึ่ง พระอานนท์ก็ได้พยายามบำเพ็ญเพียรจนได้บรรลุพระอรหันตภูมิ ได้เข้าร่วมประชุมครบองค์ สังฆสภาได้ลงมติให้พระมหากัสสปะเป็นประธานและเป็นผู้ซักถามพระธรรมวินัย ในตำนานของฝ่ายเถรวาทว่า พระอานนท์ได้เป็นผู้วิสัชนาพระสูตรและพระอภิธรรม พระอุบาลีเป็นผู้วิสัชนาพระวินัย

มติที่ประชุมเกี่ยวกับสิกขาบท

ในปฐมสังคายนาครั้งนั้น พระอานนท์เถระเจ้าได้กล่าวแก่ที่ประชุมสงฆ์ถึงพระพุทธานุญาต ข้อที่ให้สงฆ์ถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้ ที่ประชุมได้ถามพระอานนท์ว่า “ท่านอานนท์ ! ก็ท่านได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคหรือว่า พระเจ้าข้า ! สิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นไฉน” พระอานนท์ตอบว่า มิได้ทูลถามไว้เลย ครั้งนั้นที่ประชุมต่างมีความเห็นเป็นต่าง ๆ พระเถระบางพวกก็ว่าเว้นปาราชิก ๔ เสีย ที่เหลือจัดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย บางพวกว่ายกเว้นปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ อนิยต ๒ เสียที่เหลือจัดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย บ้างก็ว่าเว้นปาราชิก ฯ สังฆาทิเสส ฯ อนิยต ฯ และนิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐ เสีย ที่เหลือจัดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย บ้างก็ว่าเติมปาจิตตีย์ ๙๒ เสีย ที่เหลือจัดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย บ้างว่าเติมปาฏิเทสนียะ ๔ ลงไปอีก ที่เหลือจึงเป็นสิกขาบทเล็กน้อย เมื่อมติที่ประชุมแตกต่างกันเช่นนี้ พระมหากัสสปะจึงได้กล่าวตัดเสียว่า “ดูก่อนอาวุโส ! ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิกขาบททั้งหลายของพวกเรา ที่บ่งถึงคฤหัสถ์ก็มีอยู่ แม้พวกคฤหัสถ์ก็ย่อมรู้ว่า

นี้ควรแก่ท่านทั้งหลายผู้เป็นสมณศากยบุตร นี้ไม่ควรแก่ท่านทั้งหลายดังนี้ ถ้าพวกเราจักพร้อมกันถอนสิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ ไซร้ ก็จักมีผู้กล่าวว่า พระสมณโคดมทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อเหล่าสาวกชั่วกาลแห่งควันไฟ พระศาสดาของสาวกเหล่านี้ได้ดำรงอยู่แล้วเพียงใด สาวกเหล่านี้ก็ศึกษาแล้วในสิกขาบททั้งหลายเพียงนั้น เพราะพระศาสดาของสาวกเหล่านี้ปรินิพพานแล้ว บัดนี้เหล่าสาวกจึงไม่ศึกษาในสิกขาบททั้งหลาย ก็ถ้าความพรั่งพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้วไซร้ สงฆ์พึงไม่บัญญัติสิกขาบทที่ยังมิได้ทรงบัญญัติ พึงไม่ตัดทอน สิกขาบทที่ทรงบัญญัติแล้ว พึงสมาทานประพฤติในสิกขาบทตามที่ทรงบัญญัติไว้ นี้เป็นญัตติ.... ฯลฯ ท่านผู้ใดเห็นว่าสมควร ท่านผู้นั้นพึงนิ่งเฉย ท่านผู้ใดเห็นว่าไม่สมควร ท่านผู้นั้นพึงพูดขึ้น” เมื่อสิ้นกระแสประกาศของท่านมหากัสสปะแล้ว ปรากฏว่า ที่ประชุมเห็นพ้องด้วย จึงเป็นอันถือว่านับตั้งแต่กาลบัดนั้นเป็นต้นไป สงฆ์ (เฉพาะฝ่ายเห็นด้วยกับพระมหากัสสปะ) จะไม่ถอนสิกขาบทแม้เล็กน้อยเลย คณะสงฆ์คณะนี้จึงได้ปรากฏนามสืบต่อมาว่า คณะเถรวาทหรือสถวีรวาท หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า “วินัยวาที” ก็เรียกได้ เพราะถือตามมติของพระเถรานุเถระอันมีพระมหากัสสปะเป็นประมุข

การปรับอาบัติพระอานนท์

สมัยนั้นที่ประชุมได้ลงมติปรับอาบัติทุกกฏแก่พระอานนทเถระเจ้าเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. **ข้อที่ไม่ได้ทูลถามถึงสิกขาบทเล็กน้อย ว่าได้แก่อะไรบ้าง**

๒. **ข้อที่เหยียบผ้าวัสสิกสาฎกของพระผู้มีพระภาคเจ้า**

๓. **ปล่อยให้พวกสตรีถวายบังคมพระสรีระก่อน และพวกนาง**

ก็ร้องไห้น้ำตาเปียกเปื้อนพระสรีระ

๔. ไม่ทูลวิงวอนพระศาสดา ให้ทรงดำรงอยู่ตลอดกัปเมื่อพระองค์ทรงนิมิตโอภาส

๕. ขวนขวายให้สตรีได้บวชในธรรมวินัย

พระอานนท์ก็กล่าวอธิบายการกระทำของท่านทั้ง ๕ ข้อนั้นว่า

๑. เพราะมิได้รำลึกถึง

๒. ที่เหยียบล่วงเกินไม่ใช่เพราะความไม่คารวะ

๓. เพราะเห็นว่าสตรีเหล่านั้น ไม่ควรจะอยู่ในเวลาวิกาลจึงให้พวกนางถวายบังคมก่อน

๔. เพราะถูกมารดลจิตจึงมิได้ทูลวิงวอน

๕. เพราะเห็นว่า พระมหาปชาบดีโคตมีนี้ เป็นพระเจ้าน้าถวายขีโรทกแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าในเยาวกาล จึงขวนขวายให้สตรีได้บวชในธรรมวินัย

แต่พระอานนท์ท่านเป็นนักประชาธิปไตยแท้ เมื่อที่ประชุมลงมติปรับอาบัติ ท่านก็ไม่ขัดขืนต่อความเห็นของคนส่วนใหญ่ จึงได้กล่าวว่า "ข้าพเจ้าไม่เห็นอาบัติทุกกฏนั้น แต่เพราะเชื่อท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอแสดงทุกกฏนั้น ณ บัดนี้" ความพิสดารเหล่านี้มาในวินัยปิฎก-จุลวรรค อันผู้ปรารถนาใคร่ทราบพึงค้นดูเทอญ

ครั้งนั้นได้ทำสังคายนาอยู่ถึง ๓ เดือน จึงแล้วเสร็จภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ของพระจอมมคธอชาตศัตรู

พระปุราณะค้านการประชุม

ในจุลวรรคแห่งวินัยปิฎกของฝ่ายเถรวาทกล่าวว่า สมัยนั้นยังมี

พระเถระชื่อปุราณะ พาบริวาร ๕๐๐ รูปจาริกมาแต่ทักขิณาคีรีชนบท[๑] มาพักที่เวฬุวนารามกรุงราชคฤห์ พวกภิกษุทั้งหลายที่ได้ประชุมร้อยกรองพระธรรมวินัย ก็ได้บอกกล่าวถึงการสังคายนาว่า "นี่แน่ะ ท่านปุราณะ ! พระธรรมวินัยอันภิกษุเถระทั้งหลายสังคายนาเสร็จแล้ว ท่านจงเข้าถึงพระธรรมวินัยที่สังคายนาแล้วนั้น" พูดง่าย ๆ ก็ว่าท่านจงรับรู้ไว้ แต่พระปุราณะสนองไปว่า "อาวุโส ! พระธรรมวินัยเป็นอันภิกษุผู้เถระทั้งหลายสังคายนาก็ดีแล้ว แต่ส่วนข้าพเจ้าได้ฟังได้รับสนองจำเพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคอย่างใดแล ข้าพเจ้าก็จักทรงไว้อย่างนั้นเทียว" แปลง่าย ๆ ก็ว่า ที่ท่านทำไปก็ดีแล้ว เป็นส่วนของท่าน ส่วนของเรานั้น เราจักถือตามที่เราได้รู้ได้ฟังมาจากพระพุทธองค์ คือพระปุราณะไม่รับรองการประชุมของสงฆ์ฝ่ายพระมหากัสสปะนั่นเอง

สาเหตุของการค้าน

ในวินัยปิฎกของฝ่ายนิกายธรรมคุปตะ และของนิกายมหิศาสกะกล่าวว่า สาเหตุของการไม่รับรองผลสังคายนาครั้งนั้น เพราะพระปุราณะมีความเห็นในพระวินัยบางข้อแตกกับพระมหากัสสปะ ในวินัยปิฎกของนิกายธรรมคุปตะกล่าวว่า เมื่อพระอรหันต์ทั้งหลายทำสังคายนาเสร็จแล้ว พระปุราณเถระพาบริวาร ๕๐๐ มาสู่สำนักของพระมหากัสสปะขอร้องให้พระมหากัสสปะเรียกประชุมสงฆ์ ๕๐๐ สาธยายพระธรรมวินัยที่สังคายนาไปแล้วให้ฟังใหม่ พระมหากัสสปะจึงต้องเรียกประชุมพระ

---

[๑] อรรถกถาแก้ว่า ตตฺถ ทกฺขิณาคิริสฺมินฺติ คิรีติ ปพฺพโต ราชคหํ ปริกฺขิปิตฺวา ฐิตสฺส ปพฺพตสฺส ทกฺขิณาทิสาภาเค ชนปทสฺเสตํ นามํ ฯ แปลว่า ในคำทั้งหมด (เฉพาะคำว่า คิรี ในคำว่า ทกฺขิณาคิริสฺมึ แปลว่า ภูเขา ฯ) ศัพท์ว่า ทกฺขิณาคิรีนั้น เป็นชื่อของชนบท ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของภูเขาลูกหนึ่ง ซึ่งตั้งล้อมรอบกรุงราชคฤห์อยู่

อรหันต์ ๕๐๐ รูปอีกครั้งหนึ่ง และเริ่มปุจฉาวิสัชนาพระธรรมวินัยกับพระอานนท์และพระอุบาลีอีกจนจบ เมื่อจบแล้วพระปุราณะก็กล่าวว่า พระธรรมวินัยที่สังคายนาไปแล้วนั้น ตนเห็นด้วยหมด แต่มีสิกขาบทอยู่ ๘ ประการที่ตนไม่เห็นด้วย และตนเองก็ได้สดับมาจากพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธะพระองค์นั้นเอง ที่ทรงมีพุทธานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายประพฤติได้ สิกขาบท ๘ ข้อนั้น ได้สอบกับคัมภีร์วินัยปิฎก เภสัชชขันธกะฝ่ายบาลี ได้ความพอเทียบว่าตรงกันคือ

๑. อันโตวุตถะ ของอยู่ภายในที่อยู่
๒. อันโตปักกะ ให้สุกในภายในที่อยู่
๓. สามปักกะ ให้สุกเอง
๔. อุคคหิตะ หยิบของยังไม่ได้รับประเคน
๕. ตโตนีหฏะ ของที่นำมาจากที่นิมนต์
๖. ปุเรภัตตะ ของรับประเคนในกาลก่อนแห่งภัต
๗. วนัฏฐะ ของอยู่ในป่า
๘. โปกขรัฏฐะ ของอยู่ในสระ

พระปุราณะเข้าใจว่า วินัยทั้ง ๘ ข้อนี้ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้แก่สงฆ์ว่าประพฤติได้ แต่พระมหากัสสปะค้านว่า ทรงมีพุทธานุญาตจริงเช่นกล่าว การที่พระองค์อนุญาตเช่นนั้นก็เฉพาะแต่ในเวลาข้าวแพง ทรงมีพระกรุณาในหมู่ภิกษุไม่ให้ภิกษุทั้งหลายลำบาก จึงอนุญาต แต่เมื่อพ้นกาลข้าวแพงแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ได้บัญญัติขึ้นใหม่ พระปุราณะก็โต้ว่า ข้าแต่ท่านกัสสปะผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงมีสัพพัญญุตญาณ ไม่สมควรที่จะบัญญัติให้แล้วก็อนุญาตหรือทรงมีพุทธานุญาตแล้วก็กลับบัญญัติขึ้นใหม่มิใช่หรือ (คือไม่ควรมีการกลับไปกลับมาดูไม่แน่นอน) พระมหากัสสปะก็แย้งว่า "ก็เพราะพระผู้มีพระภาค

ทรงมีสัพพัญญุตญาณน่ะซิ พระองค์จึงสมควรในการบัญญัติ แล้วก็อนุญาตหรือทรงมีพุทธานุญาตแล้วกลับบัญญัติขึ้นใหม่ ท่านปุราณะ ! พวกเราได้บัญญัติว่า อันใดที่พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงบัญญัติ พวกเราจักไม่บัญญัติ อันใดที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติแล้ว พวกเราจักไม่ถ่ายถอนควรประพฤติปฏิบัติตามวินัยของพระองค์เช่นนี้" พระปุราณะก็ว่าตนจักปฏิบัติตามมติของตน ในปกรณ์ฝ่ายมหายานกล่าวว่า พระปุราณะได้พาภิกษุบริวารไปทำสังคายนาใหม่ต่างหาก เกี่ยวกับเรื่องพุทธานุญาตแล้วกลับทรงบัญญัติให้ใหม่นั้น ในมหิศาสกวินัยกล่าวว่าทรงบัญญัติใหม่อีกที่เมืองเวสาลี ๔ ข้อ ที่เมืองสาวัตถี อีก ๓ ข้อ (ฝ่ายนี้ว่ามีเพียง ๗ เท่านั้น) ในวินัย ฝ่ายบาลีเราก็อาจพบข้อความนี้ แต่ว่าทรงบัญญัติใหม่ทั้ง ๘ ข้อที่เมืองเวสาลี วินัยปิฎกบาลีเล่าว่า ก็โดยสมัยนั้นแลเมืองเวสาลีเป็นเมืองที่มีภิกษาหาได้ง่าย ข้าวกล้าดีอาจเพื่อเป็นอยู่ไม่ลำบาก ครั้งนั้นแลพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกเร้นอยู่ เกิดความตรึกในพระหัยว่า วัตถุทั้งหลายใดที่เราอนุญาตแล้วแก่ภิกษุในกาลมีภิกษาหาได้ยาก ฯลฯ คือ อันโตวุฏฐะ ฯลฯ โปกขรัฏฐะ ทุกวันนี้พวกภิกษุยังฉันของเหล่านั้นอยู่หรือหนอ ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เร้น ตรัสเรียกพระอานนท์มาแล้วตรัสถาม พระเถระเจ้าก็ทูลว่า พวกภิกษุยังฉันกันอยู่

พระพุทธองค์ให้มีพุทธบัญชาเรียกประชุมสงฆ์แล้วตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ! ของเหล่าใดที่เราอนุญาตแก่เธอทั้งหลายในกาลข้าวแพง ฯ คือ อันโตวุฏฐะ ฯลฯ โปกขรัฏฐะ เราห้ามของเหล่านั้นตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย ของที่เป็นอันโตวุฏฐะ อันโตปักกะ สามปักกะ อุคคหิตะ ปฏิคคหิตกะ ภิกษุไม่ควรฉัน ภิกษุใดฉัน ภิกษุนั้นต้องอาบัติทุกกฏ อนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย ของที่นำมาแต่ที่นิมนต์ ที่รับไว้ก่อนภัตกาล

ที่เป็นวนัฏฐะ โปกขรัฏฐะ ภิกษุผู้ฉันเสร็จแล้ว ห้ามภัตแล้ว ไม่ควรฉันซ้ำอีก ภิกษุใดฉัน พึงปรับภิกษุนั้นตามธรรม (คืออาบัติในอนติริตตสิกขาบท)”

ข้อวิจารณ์ของผู้เขียน

จากเรื่องราวนี้ เป็นประจักษ์พยานแก่เราว่า ปฐมสังคายนานั้นเป็นการทำขึ้นโดยภิกษุหมู่หนึ่งเท่านั้น ยังมีภิกษุอีกจำนวนมากที่ไม่ได้เข้าประชุม แลในจำนวนภิกษุเหล่านี้ คงมีบางหมู่ที่ไม่พอใจในการสังคายนาของฝ่ายพระมหากัสสปะและคงมีหลายหมู่โดยเฉพาะหมู่สงฆ์ฝ่ายพระปุราณะ พระปุราณะเองตามเรื่องราวคงเป็นพระเถระสำคัญรูปหนึ่ง มิฉะนั้นเหตุไรพระมหากัสสปะจึงต้องมาเสียเวลาชุมนุมสงฆ์ทำสังคายนาให้ใหม่ให้ดู และเหตุการณ์เช่นนี้ได้เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนความเชื่อถือของพุทธศาสนิกฝ่ายมหายานว่า พวกมหายานได้ออกไปตั้งกองสังคายนาต่างหากจากคณะสงฆ์ฝ่ายพระมหากัสสปะ ซึ่งจักได้อธิบายในเบื้องหน้า ส่วนปัญหาเรื่องสิกขาบท ๘ ข้อนั้น ถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า ข้ออ้างของฝ่ายพระปุราณะไม่มีเหตุผล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้รอบคอบทรงปัญญาเฉียบแหลม ไม่นิยมในวัตรปฏิบัติที่ตึงเครียดย่อมทรงผ่อนผันไปตามกาล ซึ่งได้อธิบายอย่างพิสดารแล้วในบรรพต้น อย่างไรก็ตามเรื่องราวนี้ก็ยังแสดงให้เห็นว่า การที่ไม่มีนิยมให้เขียนพระธรรมคำสอนให้แพร่หลายในสมัยก่อนให้เป็นหลักฐาน ใช้แต่การทรงจำถ่ายทอดกันมานั้น บางทีก็อาจมีการคลาดเคลื่อน เช่นจำผิดหรือนึกไม่ออกเช่น พระปุราณะเป็นต้น การที่สังคายนาก็เป็นการสอบทวนความทรงจำของสงฆ์ให้เข้ารูปเข้ารอยเป็นอันเดียวกันนั่นเอง